

مدرسه دوست‌داشتنی، پشتوانه اقتدار ملی

بهرام افشاری - مدیر پژوهش سرای دانش آموزی شهید حجتی اصفهان

اصفهان - نجف آباد

چکیده :

در تحقیق حاضر مدرسه دوست‌داشتنی، پشتوانه اقتدار ملی از دیدگاه برخی صاحب نظران علمی و آشنا با مسائل تعلیم و تربیت اسلامی مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. هدف کلی این مقاله آشنایی با ویژگیهای مدرسه ای طربناک و دوست‌داشتنی است که یکی از زیر ساخت های مهم و اساسی اقتدار ملی هر جامعه به ویژه در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران بوده و با تبدیل به اهداف جزئی با مولفه های مشخصی مورد بررسی قرار گرفته است. این تحقیق از نوع کتابخانه ای است. نتایج این مطالعه حاکی از آن بود که کلیه مولفه های مورد بررسی پژوهش شامل: معلم، کاربرد تکنولوژی، الگوهای آموزشی مناسب و پویا، خانواده، خلاقیت و نوآوری با اطمینان بسیار بالایی با استناد به نظرات اندیشمندان این حوزه در ایجاد مدارس مطلوب و دوست‌داشتنی حایز اهمیت فراوان بوده و می تواند جامعه و کشور اسلامی مان را در برابر خطرات احتمالی دشمن بیمه نموده و موجب اقتدار ملی گردد. آشنایی کافی معلمان با نیازهای حال و آینده ی کشور، محیط اجتماعی، روابط اجتماعی و فرهنگی جامعه ی پیرامون خود، نتایج مطلوب و بهتری به بار خواهد داد. توانایی تجزیه و تحلیل، کاربرد و قضاوت صحیح با ایجاد و توسعه محیط های یادگیری تعاملی اعم از: یادگیری بر اساس رایانه، کاربردهای کلی رایانه در یادگیری، برنامه های چند رسانه ای در رایانه، استفاده از شبکه جهانی اینترنت در یادگیری و آموزش تاثیر بسیار زیادی در کیفیت آموزش و در نهایت دوست‌داشتنی شدن مدارس خواهد داشت. بطوریکه براساس یافته های نظرات اندیشمندان نمونه های مورد به کارگیری فنون پرورش خلاقیت از جمله: طوفان مغزی، روش حل مسئله، استفاده از فعالیتهای استعاری، استفاده از قیاس شخصی، استفاده از قیاس مستقیم و استفاده از تعارض فشرده می تواند در جذابیت کلاس و مدرسه تاثیر فراوانی داشته باشد. و همچنین هر چند وقت بین اولیای کودکان و

معلمان آنها نشستنی انجام شود تا بین مدرسه و خانواده هماهنگی جهت رشد و تعلیم و تربیت دانش‌آموزان برقرار شود نتیجه این هماهنگی جامعه را نیز شکوفا می‌کند و محیط مدرسه جذاب تر خواهد بود.

مقدمه

همواره کشورمان در معرض تهدیدات مستقیم و غیر مستقیم ستمگران جهانی و ابادی وابسته به آنان بوده است و طبعاً باروحیه استکبار ستیزی نظام و ملت ایران، تهدیدات دشمنان استمرار خواهد داشت. با توجه به اینکه بخش عمده ای از تهدیدات دشمن اختلال در فعالیت های مردم و ایجاد فشار روانی بر جامعه می باشد، لذا آماده سازی کلیه زیر ساخت های کشور جهت شرایط بحران ضروری بوده و از اهمیت بالایی برخوردار است و بر این مبنا، ایجاد مدارس دوست داشتنی و اتخاذ روشهای تعلیم و تربیت طربناک در مدارس موجود، به دلیل فراهم آوردن محیط آموزشی و پرورشی جذاب در کلیه شهرها و همچنین روستاهای کشور ضرورت داشته و افزایش امنیت روانی دانش آموزان و خانواده ها و یاس دشمنان را به همراه خواهد داشت.

تبیین موضوع

تعداد انبوهی از مراکز آموزشی در مقاطع مختلف تحصیلی (دبستان، راهنمایی، دبیرستان و هنرستان) در سطح شهرهای کشورمان وجود دارند، که در شرایط تهدید به ویژه تهاجم فرهنگی، فاقد جذابیت لازم بوده بنابراین با توجه به تهدیدات متوجه کشور و جهت افزایش مطلوبیت آموزش و پرورش برای دانش آموزان و خانواده ها و افزایش پایداری ملی، و بهره مندی مضاعف از سرمایه های ملی در شرایط بروز خطر ضرورت دارد نسبت به کاهش آسیب پذیری مدارس اقدام لازم معمول گردد، به نحوی که مدارس علاوه بر اینکه به عنوان دژ تسخیر ناپذیر جلوه گر خواهند شد، بلکه به عنوان کانون و مرکز ثقل ارتقای سطح مطلوبیت در نظام تعلیم و تربیت و ساختار فرهنگی اسلامی ایفای نقش خواهند داشت.

اهمیت و ضرورت مساله

دردوران کنونی نهاد آموزش و پرورش از مهمترین نهادهای اجتماعی هرکشور به حساب می آید که نقش بسیار بنیادی در رشد و توسعه ی اقتصادی ، اجتماعی ، فرهنگی و سیاسی دارد . در واقع آموزش و پرورش فرایندآگاه سازی مردم است ، نسل آینده را با ارزشهای اجتماعی آشنا می کند و درتحکیم مبانی اخلاقی ، فردی و اجتماعی کوشش می نماید ، آنها را با فرهنگ جامعه خود آشنا می سازد و با ایجاد مهارتهای هنری ، علمی و فنی یکایک آنها را برای عضویت مفید و سازنده در جامعه آماده می کند. (ندیمی و بروج، ۱۳۷۷)

بحران های موجود در تعلیم و تربیت از قبیل نبودن انگیزه کافی برای تحصیل - میزان ترک تحصیل ها، عدم اطمینان به دانش آموزان در امور مختلف و واگذار نکردن مسئولیت به آنها، عدم دستیابی به اهداف، مشکلات و مسائل آموزشی افت تحصیلی، عدم موفقیت در زندگی فردی و اجتماعی، فراری بودن دانش آموزان از کلاسهای درس، عدم دسترسی به نتایج و دور شدن از مقاصد و اشکالات اساسی در فرایند یادگیری مفاهیم ریاضی، ادبیات و علوم تجربی دانش آموزان دوره ی ابتدایی، وجود مشکلات جدی در جریان تربیت اجتماعی، دینی ، جنسی و اخلاقی دانش آموزان ، محقق را بر آن داشت تا به مطالعه در زمینه مدرسه دوست داشتنی، پشتوانه اقتدار ملی بپردازد.

هدف کلی

هدف کلی این پژوهش آشنایی با ویژگیهای مدرسه ی طربناک و دوست داشتنی است که یکی از زیر ساخت های مهم و اساسی اقتدار ملی هر جامعه به ویژه در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران می باشد.

اهداف جزئی

- بررسی و مطالعه ایجاد مدرسه دوست داشتنی بارویکرد جایگاه معلم .
- بررسی و مطالعه ایجاد مدرسه دوست داشتنی بارویکرد الگوهای آموزشی
- بررسی و مطالعه ایجاد مدرسه دوست داشتنی بارویکرد تکنولوژی
- بررسی و مطالعه ایجاد مدرسه دوست داشتنی بارویکرد خانواده
- بررسی و مطالعه ایجاد مدرسه دوست داشتنی بارویکرد خلاقیت و نوآوری
- بررسی و مطالعه ارتباط مدرسه دوست داشتنی با اقتدار ملی

تربیت طربناک

در تربیت طربناک ، فضای تحصیل و یادگیری ، سرشار از تجربه های خوشایند ، شور کشف ، طرب حیرت ، شوق دانستن ، و جد اعجاب ، نشاط دانستن ، جذبۀ دانش ، عطش پیشرفت و اشتیاق به پرسشگری می باشد . در واقع هدف تربیت این است که اطمینان یابیم که دانش آموز براساس اراده و تمایل خود جوش خویش در پی تحقق نیازهای بنیادی خود است . اگر فضای تعلیم و تربیت ، فضایی صمیمی ، شاداب و طرب انگیز باشد خود به خود فرایند رشد و کمال و تعالی کودک به خوبی و سهولت طی می شود . در چنین فضایی از اعتماد در صداقت ، هر کس مجال خود بودن را تجربه می کند . (به نقل از کریمی ، ۱۳۸۰ ، صص ۱۵۷-۱۵۹)

پیشینه تحقیق

در پیشینه ی کاری تحقیق ، پژوهشی که با این تحقیق مستقیماً مرتبط باشد موردی یافت نشد . در این خصوص به چند تحقیق که از نظر موضوع در ارتباط آن میباشند اکتفا می گردد.

الف- پژوهشهای داخلی

در تحقیقی که توسط گروه روانشناسی دانشگاه تربیت مدرس در سال ۱۳۶۶ انجام گرفته، به بررسی پراکندگی انحرافات اخلاقی دانش آموزان پسر مقاطع راهنمایی و سال اول دبیرستانهای تهران پرداخته شده است هدف تحقیق « بررسی رابطه انحرافات اخلاقی با عوامل آموزشی بوده است. » که نتایج به دست آمده به این شرح است: هر چه فضای آموزشی وسیعتر باشد انحرافات اخلاقی کمتر می شود، هرچه فعالیت های پرورشی کمتر شود انحرافات اخلاقی بیشتر می شود (آذری، ۱۳۷۵)

آقا بابایی و دارویی (۱۳۸۱) عوامل موثر در تحقق اهداف دوره ابتدائی از دیدگاه مدیران و آموزگاران آموزش و پرورش را مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که امکانات فیزیکی ، منابع انسانی ، مدیریت ، محتوا و مواد درسی ، فعالیت های پرورشی با اطمینان ۹۹٪ بر تحقق اهداف از پیش تصویب شده مقطع ابتدائی تاثیر مستقیم دارند. (دانش و پژوهش ، ۱۳۸۱ ، ص ۸۵)

پیرامون اهداف زیستی دوره ابتدائی نیز قربانی (۱۳۸۲) میزان تحقق اهداف کانونهای ورزشی استان اصفهان را بررسی کرده و به این نتیجه رسیده است که کانونهای ورزشی تاثیر بسیار زیادی در آرامش روانی دانش آموزان دارند.

افشاری (۱۳۸۵) در تحقیقی با عنوان بررسی میزان تحقق اهداف دوره ی ابتدایی از دیدگاه مدیران شهرستان خمینی شهر انجام داده اند و نتایج آن بدینگونه به دست آمده است: نتایج تحقیق نشان داد کلیه مؤلفه های مورد بررسی با اطمینان ۹۹٪ که اهداف دوره ی ابتدایی بیش از حد متوسط تحقق یافته اند . بیشترین تحقق مربوط به اهداف فرهنگی ، هنری و کمترین مربوط به اهداف علمی آموزشی و اقتصادی بوده است.

ب - تحقیقات انجام شده خارج کشور :

آسکار کارول (۱۹۸۴) در پژوهشی تحت عنوان گزارش های شکل گیری مجدد تعلیم و تربیت در سال ۱۹۸۳ به مسأله آموزشهای سطوح بالا اشاره می کند و اعلام میدارد که : یکی از آموزشهای مهم ، آموزش با انتظارات در سطوح بالاست . کافمن و هرمن با در نظر گرفتن انتظارات و اهداف جامعه در برنامه ریزی استراتژیک

آموزشی به سیمای شهروند مطلوب در فرا سوی کلان (جامعه) اشاره می کند و اعلام می دارد: خود کفایی، سخت کوشی، خلاقیت، انضباط، زیبا شناسی، حفاظت از محیط زیست، ارج نهادن به میراث فرهنگی، لذت بردن از مطالعه و افزایش بهره‌وری باید در طراحی نظام یادگیری و برنامه ریزی درسی در قالب اهداف تدریس، یادگیری، بازنویسی و پیگیری شود. (ترجمه مشایخ و بازرگان ۱۳۷۴)

در داکوتای جنوبی ویلک (۱۹۹۴) شوراهای دانش آموزی را مورد ارزیابی قرار می دهد و می گوید: اصول اولیه، ارزش شوراهای دانش آموزی را جزء ارکان مدارس می داند که می تواند فرصتهایی برای حل مشکلات، بیان عقاید و مدیریت پروژه ها که همگی در راستای تحقق اهداف مدارس هستند ایجاد نماید. (به نقل از حسن زاده، ۱۳۸۰)

روش تحقیق

این تحقیق از آنجایی که به بررسی وضع موجود می پردازد در قلمرو تحقیقات توصیفی می باشد.

روش تحقیق در این پژوهش میدانی (کتابخانه ای) انتخاب گردید. ابزار اندازه گیری پژوهش، مطالعه منابع بر اساس بررسی دیدگاه برخی صاحب نظران آموزش و پرورش و آشنای با فرهنگ مدارس و نظام آموزش و پرورش بوده است که تناظر هر یک از مولفه های معلم، تکنولوژی، آموزش، خانواده، و خلاقیت و نوآوری و اقتدار ملی در مدرسه دوست داشتنی را نشان می دهد.

جامعه آماری این پژوهش کلیه منابع و کتب موجود در زمینه مسایل تعلیم و تربیت، خانواده و مدرسه و معیارهای اقتدار ملی در کشور که تعداد آنها بسیار است؛ بود. نمونه ی آماری آن منابع مذکور در این پژوهش که استفاده از نمونه گیری تصادفی منظم و سهمیه ای انتخاب شد.

نتایج

سؤال اول: نقش و جایگاه معلم در ایجاد مدرسه دوست داشتنی چگونه است؟

در نخستین آیات قرآن که بر قلب مبارک پیامبر اعظم (ص) نازل شد، به این هنر خداوند اشاره شده است: بخوان به نام پروردگارت که جهانیان را آفرید. انسان را از خون بسته سرشت. بخوان! و پروردگارت کریمترین است همان که آموخت با قلم، آموخت به انسان آنچه را که نمی دانست. (علق: ۵-۱) در این آیات خداوند، خود را «معلم» می خواند و جالب این که معلم بودن خود را بعد از آفرینش پیچیده ترین و بهترین شاهکار خلقت، یعنی انسان آورده است. مقام معلم بودن خدا، بعد از آفرینش قرار دارد این رو، می توان گفت که هنر شگفت معلمی از آن خداوند عالم است. ارزش و مقام معلم زمانی اهمیت دارد که بتواند شان خداوند و پیامبران را در وجود خود محقق سازد و پیوند انسان به هدف متعالی خلقت یعنی عبادت را برقرار سازد. کار معلم در هر روز نباید فقط تکرار مکررات باشد؛ اگر تکرار فرایند آموزش و روش یادگیری دانش آموزان متنوع و جذاب نباشد، چه بسا که نشاط و پویایی آموزشی کم رنگ و یادگیری هم به فعالیتی عادی و بدون انگیزه ی درونی تبدیل می شود. (تکنولوژی آموزشی، ۱۳۸۶، ص ۱) کارل مانهایم معتقد است که هر چه میزان مشارکت شاگرد در فرایند یادگیری زیادتر شود « محرک‌هایی که یادگیری بر اساس آن صورت می‌گیرد، از پاداش خارجی نظیر نمره و جایزه و رتبه‌بندی دورتر می‌شود و جای خود را به رغبت‌های انگیزشی و محرکه می‌دهد». منطق تمام این مطالب به زبان ساده آنست که راه‌های تربیت و آماده‌سازی افراد برای حرفه‌ی معلمی و جایگاه معلم نیز باید دگرگون شود. دگرگونی باید ارزشیابی شود و تعلیم و تربیت باید نوآوری صحیح را ترغیب کند و به آن جهت بدهد.. (میر حیدری، ۱۳۸۷، به نقل از سایت سنجش مستمر) با این وجود معلم نقش و جایگاه ویژه در ایجاد مدرسه مطلوب و دوست داشتنی دارد که بسیار حائز اهمیت می باشد.

سؤال دوم: نقش و جایگاه الگوهای آموزشی در ایجاد مدرسه دوست داشتنی چگونه است؟

الگو به نمونه کوچکی از یک شیء بزرگ یا به مجموعه‌ای محدود از اشیای بی‌شمار گفته می‌شود که ویژگیهای مهم و اصلی آن شیء بزرگ یا اشیا را داشته باشد. الگويس تدریس نیز چهارچوب ویژه‌ای است که عناصر مهم تدریس در درون آن قابل مطالعه است و شناخت و آگاهی از عناصر و عوامل مذکور می‌تواند معلم را در اتخاذ روشهای مناسب تدریس کمک کند. تدریس کار آسانی نیست. معلم در تدریس با عوامل مختلف و متعددی سروکار دارد که کنترل مجموعه آنها ممکن است محیطی را بوجود آورد که یادگیری مطلوب و موثر در آن صورت گیرد. این عوامل مختلف و بطور کلی جامعه‌ای که معلم و شاگرد در آن زندگی می‌کنند در کیفیت تدریس معلم تاثیر می‌گذارد. بدیهی است که معلم نمی‌تواند همه عوامل مذکور را تحت کنترل خود در آورد. بنابراین معلم در ایجاد موقعیت مناسب یادگیری قادر به تغییر و کنترل بسیاری از عوامل نیست اما تا حدی می‌تواند با تعیین هدفهای صریح اجرایی و اتخاذ الگو و روشهای مناسب تدریس و تهیه و بکارگیری تجهیزات لازم و ایجاد نوعی ارتباط سالم با شاگردانش، کیفیت تدریس خود را دست خوش تغییر و تحول و پیشرفت بکند. الگوی تدریس که معلم با توجه به شرایط مختلف و عوامل متعدد تاثیر گذار در این زمینه انتخاب می‌کند، تاثیر مستقیمی در روند یادگیری دانش آموزان، تاثیر پذیری آنها از معلم خود، ایجاد دید کلی نسبت به مدرسه و درس و حتی تاثیر زیادی در دید کلی دانش آموز به علم و نفس یادگیری و علم آموزی می‌گذارد. هر گاه الگو و روند تدریس معلم مناسب باشد تاثیر مثبتی در آینده و زندگی آینده فرد خواهد داشت. در این مقاله با اشاره مختصر به نقش علم و جایگاه ارزنده آن از دیدگاه حضرت فاطمه (س) اهمیت و قداست آن بیشتر روشن خواهد شد: زنی نزد حضرت فاطمه زهرا (س) آمد تعدادی مسأله بیان کرد وقتی سئوالات ایشان به عدد ده رسید. زن از کثرت سؤالها احساس شرمندگی کرد و گفت: بیش از این مزاحم شما نمی‌شوم. حضرت فرمود: «مزد من در برابر هر سؤالی که پاسخ دهم، از مجموع مرواریدهایی که فاصله‌ی میان زمین و آسمان را پر کند، بیشتر است. پس سزاوار است که از پرسش‌های تو احساس رنج و زحمت نکنم.» سپس سخنی مفصل از پدر گرامی خویش درباره‌ی مقام عالمان و نعمت‌هایی که در روز قیامت به آنها می‌رسد، نقل فرمود. (به نقل

از سایت قفلی، ۱۳۸۷، ص ۱) با ارائه مطالب فوق به ویژه نقش علم و الگوهای آموزشی آن در فرهنگ غنی اسلام و با وجود پاداش عظیمی که حضرت فاطمه (س) و قرآن و بسیاری از تعالیم اسلامی مان فرموده ، دارد پس موضوع برچگونگی آموزش ، روشها ، محتوی، شیوه ها و بر بعد نرم افزاری آموزش تاکید فراوان دارد، که باید در مدارس کشور به ویژه در ایجاد مدارس دوست داشتنی به آن توجه عمیق شود.

سؤال سوم: نقش تکنولوژی در ایجاد مدرسه دوست داشتنی چگونه است؟

امروزه فن‌آوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی ماهیت دانستن را تغییر داده است ، بطوریکه از فراگیران انتظار می‌رود به جای حفظ اطلاعات بتوانند آن را تولید کنند. به بیان دیگر کاربرد فن‌آوری اطلاعات در آموزش و پژوهش به یک ضرورت تبدیل شده است. لازمه این تحولات توانمندی اعضای هیات علمی (معلمان) در بکارگیری تکنولوژی جدید آموزشی است.

متأسفانه تهي دستی بخش قابل توجهی از مدارس و معلمان در زمینه مهارت تولید مواد آموزشی نوین به همراه کمبود امکانات و تجهیزات تکنولوژیکی منجر به بقا روش‌های آموزشی سنتی در مدارس شده است و این معضل می‌تواند صدمات قابل توجهی به پیکره علمی کشور وارد کند.

محیط‌های یادگیری تعاملی اعم از یادگیری بر اساس رایانه، کاربردهای کلی رایانه در یادگیری، برنامه‌های چندرسانه‌ای در رایانه، استفاده از شبکه جهانی اینترنت در یادگیری و آموزش و ازسویی دیگر آشنایی با کتاب الکترونیکی و فرمت‌های آن (PDF ، Exe ، . . .)، فرمت‌های جدید صوتی (Wav ، MP3 ، . . .)، رسانه‌های دیداری تعاملی و نرم افزار PowerPoint ، آموزش روش کار با تجهیزات و ابزار نوین آموزش و یادگیری، ویدئو دیتا پروژکتور ، ویزولایزر ، MP3 Player ، VCD & DVD ، PDA تاثیر بسیار زیادی در کیفیت آموزش و در نهایت دوست داشتنی شدن مدارس خواهد داشت.

سؤال چهارم: نقش خانواده در ایجاد مدرسه دوست داشتنی چگونه است؟

خانواده به عنوان رکن اساسی تربیت، نقش بسیار مهمی در کمک به رشد و تربیت کودکان ایفا می‌کند، این امر به ویژه در اولین سال‌های زندگی که تجربه‌های اولیه کودک در حال شکل گرفتن است، از اهمیت شایان توجهی برخوردار است. غالب رفتارهای انسان بر اساس یادگیری است و اولین و مهم‌ترین پایگاه یادگیری کانون خانواده است. از خانه و خانواده است که می‌توان پیرامون محور روانی کودکان نخستین نصف‌النهارهای شخصیت را ترسیم کرد، چرا که ساختن انسان در دوران کودکی بسیار آسانتر از زمان بزرگسالی است. طبع لطیف و زمینه مساعدی که کودک در محیط خانواده دارد، بهترین شرایطی است که می‌توان شایسته‌ترین بذریه‌های تربیتی را پرورش داد. حضرت علی(ع) می‌فرماید: «صفحه دل کودک همچون زمین مستعدی است که هیچ گیاهی در آن نرویده و آماده هر نوع بذرافشانی است». (به نقل از سایت پژوهه، ۱۳۸۷) خانواده باید به محیط‌های مناسب برای پرورش خلاقیت، ایجاد انگیزه و محلی که بچه هادر آن احساس امنیت کنند، تبدیل شوند. خانواده‌ها باید در تعلیم و تربیت فرزندان مشارکت کنند و این مشارکت در ابعاد مختلف امکان پذیر است. مشارکت اجتماعی به نظارت اولیا بر عملکرد مطلوب آموزش و پرورش در مدارس در چهارچوب مقررات و انتخابات انجمن‌های مدارس کمک می‌کند و مشارکت اقتصادی به اولیا امکان می‌دهد زمینه‌های رشد و اعتلای تعلیم و تربیت فرزندان را فراهم کنند. از جمله آثار این ارتباط، حساس شدن و توجه کردن معلم به تعلیم و تربیت فرزندان است و مسئولان مدرسه نیز هوشیارانه تر برخورد می‌کنند، در غیر این صورت کم توجهی بر فضای تعلیم و تربیت حاکم می‌شود. مشارکت علمی و فکری نیز از اهمیت خاصی برخوردار است ضمن این که مشارکت‌های مردمی وقتی اصالت پیدا می‌کند که زیربنای آن مشارکت علمی و فکری باشد. مشارکت زمانی نتیجه می‌دهد که خانه به عنوان یک نهاد تربیتی نقش خود را بشناسد و در ایفای این نقش پا به پای مدرسه فعالیت کند. وجود فضای آزاد در خانواده برای بیان احساسات و هیجانات و بیان افکار موجب افزایش سلامت روان می‌شود و این سلامت مستقیماً به امر تعلیم در مدرسه کمک خواهد کرد. هر اندازه میزان مشارکت اولیا و مربیان برای تأمین

شرایط مطلوب تربیتی دانش آموزان بیشتر شود، شاهد آموزشی پویاتر، تربیتی کارا تر و نسلی تربیت یافته تر خواهیم بود.

سؤال پنجم: نقش خلاقیت و نوآوری در ایجاد مدرسه دوست داشتنی چگونه است؟

با پیشرفت روز افزون دانش و تکنولوژی و جریان گسترده اطلاعات، امروزه جامعه ما نیازمند آموزش مهارت‌هایی است که با کمک آن بتواند همگام با توسعه علم و فناوری به پیش برود. هدف باید پرورش انسان‌هایی باشد که بتوانند با مغزی خلاق با مشکلات روبرو شده و به حل آنها بپردازند. به گونه‌ای که انسان‌ها بتوانند به خوبی با یکدیگر ارتباط برقرار کرده و با بهره‌گیری از دانش جمعی و تولید افکار نو مشکلات را از میان بردارند. امروزه مدارس ما برای تبدیل شدن به مدرسه دوست داشتنی نیازمند آموزش خلاقیت هستند که با خلق افکار نو به سوی یک جامعه سعادت‌مند قدم بردارند. رشد فزاینده اطلاعات، سبب شده است که هر انسانی از تجربه و علم و دانشی برخوردار باشد که دیگری فرصت کسب آنها را نداشته باشد، لذا به جریان انداختن اطلاعات حاوی علم و دانش و تجربه در بین انسان‌ها یکی از رموز موفقیت در دنیای امروز است. در این مرحله انسان‌ها به سرنوشت یکدیگر حساسند و در جهت رشد یکدیگر می‌کوشند و در نهایت سبب می‌شود جریانی از علم و دانش و تجربیات میان آنها جاری شود که همین امر زمینه‌ساز نوآوری و خلاقیت خواهد بود. خلاقیت عبارتست از توانایی تلفیق ایده‌ها به شیوه‌ای منحصر بفرد برای برقراری ارتباط غیر معمول بین ایده‌های مختلف. در حالی که نوآوری فرایندبکارگیری یک ایده خلاق و تبدیل آن به یک محصول، خدمت یا شیوه مفید می‌باشد. (مقیم، ۱۳۸۳، ص ۱۲۹) یکی از عوامل مؤثر در بروز خلاقیت در یک جامعه، زمینه‌سازی و بسترسازی در بین انسان‌ها جهت ایجاد مدارس دوست داشتنی است که در آن همگان در تلاش برای رشد دادن دیگری هستند و با تأثیر بر روی یکدیگر به پیشرفت جامعه کمک می‌کنند. یکی از شرایط لازم برای پدیدار شدن افکار نو، وجود آرامش برای مغز است. به همین خاطر لازم است انسان‌ها بکوشند در جامعه شرایطی پدید آید که در

بستر آن مغز بیندیشد و تکامل یابد و سبب ساز افکار نو شده و شرایط برای سازندگی در جامعه مهیا شود. با افزایش سپرده‌گذاری‌های اخلاقی می‌توان شرایط را برای شکل‌گیری یک محیط آرامبخش در جامعه فراهم کرد. کاهش سپرده‌گذاری‌های اخلاقی در جامعه سبب می‌شود که زمینه برای گسسته شدن روابط اجتماعی گسترش یابد و با سست شدن پیوندهای اجتماعی، شرایط لازم برای بروز خلاقیت در جامعه سخت‌تر می‌شود. زیرا فرصتی برای تفکر کردن وجود نخواهد داشت.

سؤال ششم: چه ارتباطی بین مدرسه دوست داشتنی و اقتدار ملی وجود دارد؟

چنانچه به هدف‌هایی که برای نظام رسمی آموزش و پرورش کشور در دهه‌های اخیر ترسیم شده است نظر بیندازیم، در می‌یابیم که یک نوع «انسان مطلوب» همیشه مدنظر متولیان نظام مزبور بوده است. انسانی که در زمینه‌های فردی و اجتماعی، ذهنی، روانی، جسمانی و اخلاقی، سالم و موفق، و در ارتباط با جامعه، مسئولیت‌پذیر، و نسبت به کشور وفادار باشد. در طرحی که برای تدوین ویژگی‌های انسان مطلوب، (محصول نظام آموزش و پرورش کشورمان) در چشم‌انداز بیست‌ساله ارائه شده است، اهداف مزبور، مجدداً، و با برخی کلمات و اصطلاحات جدید، نیز معین و تعریف شده‌اند. (سایت سند ملی، ۱۳۸۷). این سند چشم‌انداز ایران را کشور با هویت اسلامی و انقلابی الهام‌بخش در جهان اسلام، توسعه یافته متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی و متکی بر اصول اخلاقی و ارزش‌های اسلامی ملی و انقلابی و مردم‌سالاری دینی، عدالت اجتماعی آزادی‌های مشروع حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها رضایت‌مندی از وجدان کاری و انضباط، مستحکم بودن خانواده، دوری از فقر فساد و تبعیض، فعال مسئولیت‌پذیر، ایناگر و مؤمن، روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی و اعتقاد وجودی به فرهنگ غنی مهدوی شکوفایی ایران و مفتخر به ایرانی بودن جامعه‌ی اخلاقی نواندیش پویایی فکری و اجتماعی ساخته است. (سایت انتظار، ۱۳۸۷) ما برای تداوم انقلاب ناگزیر به تربیت معنوی نسل سوم می‌باشیم و این ضرورت تحولات اساسی در ساختار و محتوای نهاد تعلیم و تربیت در جامعه را می‌طلبد. نظام آموزشی و پرورشی امروز ما فرزندانمان را برای حیات طیبه

آماده نمی کند، بلکه به عکس تربیتی را ارائه می دهد و ارزش‌ها و هنجارهایی را برای آن‌ها درونی می کند که آماده ورود به حیات طبیعی شوند و برای رفاه و مقام و مدرک و سایر اعتبارات و اوهام دنیایی تلاش کنند . (مجله رواق اندیشه، ۱۳۸۴) به گزارش خبرنگار اجتماعی فارس، آقای دکتر بهرام محمدیان رئیس سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی در همایش علمی «برنامه درسی ملی، چشم‌اندازها و راهبردها» گفت: معمولاً افراد از زوایای مختلف به موضوع تحول در آموزش و پرورش توجه دارند. بسیاری از عناصر کارگزار در آموزش و پرورش و استفاده کنندگان، از آن‌چه اتفاق می‌افتد رضایتمندی کامل ندارند. آموزش و پرورش کارکردهای بسیاری دارد که به آن توجه نداریم. به عنوان مثال آموزش و پرورش در حوزه امنیت ملی، اقتدار و سواد ملی ایفای نقش می‌کند و اگر یک روز آموزش و پرورش نباشد، فاجعه‌ای عظیم روی می‌دهد، در کنار مؤلفه انسانی، فضا و تشکیلات، باید به مؤلفه نظام پژوهش نیز توجه شود.

بحث و نتیجه گیری

اگر تاریخ آموزش و پرورش را عالم « شدن » آدمی بدانیم، معلمان در این شدن و تکامل آدمی سهم و نقش زیادی را بر عهده داشته و دارند. اگر تربیت را فراهم کردن زمینه‌های بالندگی، برکشیدن، متعادل کردن آدمی بدانیم و هدف از آن را فعلیت بخشیدن به استعدادهای بالقوه انسان‌ها در جهت کمال و قرب الهی در نظر داشته باشیم، معلمان و مربیان در تحقق این امر نقش ارزنده و بسزایی داشته‌اند.

بنا به تفسیری که امام صادق (ع) از سوره مائده آیه ۳۲ کرده‌اند، اگر کسی بتواند یک نفر را بسازد و یک باسواد متعهد تحویل جامعه بدهد، مثل این است که جهان را زنده کرده است. ایشان می‌فرمایند، قوام دنیا به چهار چیز است: اول به عالمی است که ناطق و عمل کننده به علمش باشد، دوم به جاهلی که تکبر نکند از تحصیل علم و دنبال تحصیل علم برود، (مظاہری، ۱۳۷۱)

یکی از اساس‌ترین مؤلفه‌های تعلیم و تربیت، معلم است. زیرا اهداف تعلیم و تربیت با وجود معلم تحقق می‌یابد. از سویی دیگر تدریس یک فرایند است و عوامل بی‌شماری در آن نقش دارند که همه آنها قابل مطالعه و کنترل

نیستند، پس معلم باید چهار چوبی کوچک و محدود از فرایند تدریس را به عنوان الگو انتخاب کند و مورد تحلیل و شناسایی قرار دهد تا بتواند در موقعیت مناسب در محدوده آن چهارچوب، فعالیتهای آموزشی خود را سازماندهی کند و روشهای مناسب تدریس را انتخاب و اجرا نمایند. از آنجا که الگوی تدریس نقش بسیار مهمی در یادگیری دانش آموزان و در کل جریان کلاسی در روند آموزش دارد انتظار می رود کلیه امکانات و تجهیزاتی که برای اجرای الگوی تدریس لازم است در اختیار معلم قرار گیرد. حتی اجرای برخی از الگوها ایجاب می کند که معلم پیش از آن، دوره آموزشی خاصی را گذرانده باشد تا آمادگی لازم را برای ایفای نقش در تجهیز منابع و موقعیت کسب کند. زیرا فراهم آوردن امکانات و تجهیزات ویژه در موقعیت اجرایی تدریس تاثیر می گذارد.

امروزه مدارس زیادی در تلاش هستند که تکنولوژی را در برنامه های دوره تحصیلی بگنجانند. معلمانی که به تکنولوژی در آموزش گرایشی ندارند دچار ناکامی می شوند امروزه هم دانش آموزان وهم معلمین فهمیده اند که تکنولوژی صرفا ابزاری برای آموزش نیست بلکه فرآیندی است که می تواند منجر به دگرگونی در خود آنها شود. وبلاگ هاویدئو ویا DVD و...میتوانند فضای بحث های گسترده کلاسی باشند. "دیدن باور کردن است"، ضمن اینکه دیدن موجب به یادآوردن می شود. تحقیقات نشان داده است که یک شخص از دو طریق به یاد می آورد: دیدن و شنیدن. (NEA. org، ۲۰۰۳) بنابراین ایجاد جذابیت و فراهم کردن مدرسه دوست داشتنی نیازمند تکنولوژی های متفاوت است که یادگیری را لذت بخش می کند و باید مورد توجه مدارس دوست داشتنی بطور حتم قرار گیرد.

برای اینکه روش تربیتی در مدرسه آسان صورت پذیرد و برنامه جامعی از طرف مربیان مدرسه تهیه شود، لازم است هرچند وقت بین اولیای کودکان و معلمان آنها نشست انجام شود تا بین مدرسه و خانواده هماهنگی جهت رشد و تعلیم و تربیت دانش آموزان برقرار شود نتیجه این هماهنگی جامعه را نیز شکوفا می کند. (مجله پیوند، ۱۳۸۶)

هنگامی خلاقیت به شکوفایی می رسد که شخص بتواند بین آنچه در درون دارد و آنچه از محیط می آموزد ارتباط برقرار نماید؛ بدین معنا که طبیعت یا فطرت با تربیت هماهنگ باشد. بنابراین، برای رشد و گسترش خلاقیت، باید مربیان مدارس باید سؤالات بحث انگیز مطرح نمایند از محرکات مختلف مثل تصاویر و نمودار استفاده کنند، به تخیلات دانش آموزان اهمیت دهند، اعتماد به نفس دانش آموزان را تقویت کنند، مطالب درسی را با مطلب قبلی و تجارب دانش آموزان تنظیم کنند، فعال بودن دانش آموزان در جریان درس را مورد توجه قرار دهند، فرصت فکر کردن به دانش آموزان بدهند، تحقیق و جستجو را تقویت کنند، به درک و فهمیدن بیش از حفظ کردن عنایت داشته باشند، از پاسخ ها و سؤالات عجیب و غریب و بی ربط دانش آموزان ناراحت نشوند و از آن استقبال نمایند، برخی مواقع از خود دانش آموزان بخواهند مسائلی را مطرح کنند، به راه ها و جواب های مختلف توجه کنند نه اینکه فقط یک راه حل مشخص و معین را مدنظر داشته باشند، و قدرت تجزیه و تحلیل و انتقادی بودن را در دانش آموزان رشد دهند. روش تدریس معلم از نکات قابل اهمیت در پرورش خلاقیت است. به دانش آموزان باید فرصت آزمایش و خطا داد و نباید به خاطر اشتباه در شیوه تفکر، آن ها را تنبیه و جریمه نمود. به دانش آموزان باید اجازه داد از خطا کردن نهراسند؛ بهتر است آن ها شهامت، شجاعت، تهور و جوشش فکری برای ابداع و خلاقیت داشته باشند و هنگام اشتباه به جای تنبیه و سرزنش، هدایت و ارشاد شوند. (کریمیان، ۱۳۸۶، به نقل از سایت لینکستان)

نظام آموزش و پرورش جزء جدایی ناپذیر زندگی اجتماعی به شمار می رود به طور کلی، وجود محیط خلاق از مهمترین عوامل رشد خلاقیت است. که باید در مدارس کشور به عنوان یک فرهنگ مطرح و نهادینه گردد چرا که از زیر ساختهای ایجاد مدارس دوست داشتنی برای پرورش افراد کارآمد، موثر و متناسب با انسان تعریف شده در سند ملی کشور عزیزمان خواهد بود.

در این زمان که کشور ما در مرحله ی خاصی از حیات اجتماعی و سیاسی خود قرار گرفته است. تعلیم و تربیت از اهمیت ویژه ای برخوردار است و مسئولیت معلمان و مدارس در امر پیشبرد اهداف مقدس تعلیم و تربیت حائز اهمیت فراوان است چون در شرایط عصر حاضر پاسداری از میراث های فرهنگی و تلفیق هدف های آموزش

و پرورش با آرمان های ملی و در کل بشری و شناخت عوامل بنیادی تربیت نسل ها به نقش اساسی معلم در پیشبرد تعلیم و تربیت در جامعه رنگ و جلا ی مخصوصی بخشیده که دیگر مسئله حرمت و احترام او از حد توصیف شاعران و نویسندگان گذشته و به توسعه و رشد اقتصادی کشور کشیده شده است و هیچ وسیله ی دیگری نمی تواند از این لحاظ جای او را به گیرد و معلم و مدرسه همواره به عنوان موءثر ترین عوامل تعلیم و تربیت مقام شامخ خود را حفظ خواهد کرد که شایسته چنین جایگاهی وجود مدرسی مطلوب ،جذاب ودوست داشتنی است تا با ارائه آموزش و پرورشی مطلوب از دانش آموزان انسانهایی بزرگ همچون ابن سینا ،فارابی ،زکریای رازی،ابوریحان بیرونی و... بسازند که موجب اعتلاء، ارتقاء، عزت واقتدار ملی ایران عزیزمان گردد .

پیشهادات و راهکارها

مدارس کارآمد ،دوست داشتنی و اثربخش مدرسی است که علاوه بردانسته های علمی، توانایی ارتباط دادن آنها با زندگی دانش آموزان خود را داشته باشد رعایت نکات زیر می تواند در ایجاد مدارس دوست داشتنی موثر باشد:

- آشنایی کافی معلمان با نیازهای حال و آینده ی کشور، محیط اجتماعی، روابط اجتماعی و فرهنگی جامعه ی پیرامون خود ،نتایج مطلوب بهتری به بار خواهد داد.

- بالا بردن منزلت اجتماعی و بیان ارزش واقعی معلم در جامعه امروزی به وسیله ی رسانه های گروهی باعث خواهد شد که او بتواند در امر آموزش و پرورش دوست داشتنی، انتقال ارزش ها و کمک به رشد فراگیر بطور مؤثرتر و مطلوبتری عمل کند.

- معلمان باید برای نوآوری و پیشگامی در توسعه ی تحول صحیح تعلیم و تربیت دوست داشتنی ، تربیت شوند. ایشان باید برای تحلیل و انتقاد از روش و محتوی و آزمایش تجربی، شهامت لازم را داشته باشد.

- لازم است که افراد شایسته و علاقمند در تحقق مدارس دوست داشتنی ،بیشتر جذب شوند واز حقوق و مزایای متناسب بهره مند باشند.

- آموزش و پرورش باید توسعه فرهنگ پژوهش در مدارس را در دستور کار خود قرار دهند و این فرهنگ را در دوره ابتدایی ایجاد نموده و در دوره های تحصیلی بالاتر آن را بسط و گسترش دهد زیرا که پژوهش می تواند در آموزش و پرورش دوست داشتنی موثر باشد.

- معلمان باید به طراحی آموزشی مناسب بپردازند، دانش آموزان را از هدف آموزشی خود آگاه سازند، از دانسته های دانش آموزان خود نسبت به محتوای آماده برای تدریس آگاه شوند در هنگام ارائه مطالب از مباحث جذاب و علمی جهت تفهیم مفاهیم استفاده کنند و از یک روش تکراری استفاده نکنند. در هنگام تدریس با صدای یکنواخت صحبت نکنند و با دانش آموزان تماس چشمی برقرار کنند، هنگام تدریس از دانش آموزان سوالاتی جهت کنترل و جلوگیری از حواس پرتی آنها بپرسند. به شرایط فیزیکی کلاس از نظر نور، صدا، گرما، چینش صندلی ها، ...) توجه کنند، آموخته های دانش آموزان را با شرایط زندگی آنان تطبیق دهند. یک الگوی مناسب گفتاری، کرداری، برای دانش آموزان ایجاد کنند، به نقاط قوت و ضعف آنها آگاهی پیدا کنند و در جهت رسیدن به خود شکوفایی، آنها را یاری کنند، در این صورت است که هرچه کلاس درسی دوست داشتنی تر و جذابتر باشد، انگیزه دانش آموزان برای یادگیری لذت بخش بیشتر خواهد بود.

- به مسائلی نظیر رفع سوء تغذیه، رعایت بهداشت بدن و لباس، شادی آفرینی محیط کلاس و مدرسه و ساعات تدریس و امثال آن توجه لازم بشود، چرا که خصوصیات کیفی دانش آموزان، عمده ترین عامل در بالا بردن کیفیت آموزش پرورش دوست داشتنی است .

- توانایی و استعداد دانش آموز قبل از آنکه با دیگران مقایسه شود، ضمن ارزشیابیهای مستمر، تنها باید با خودش مقایسه گردد.

- ایجاد و توسعه محیط های یادگیری تعاملی اعم از: یادگیری بر اساس رایانه، کاربردهای کلی رایانه در یادگیری، برنامه های چند رسانه ای در رایانه، استفاده از شبکه جهانی اینترنت در یادگیری و آموزش تاثیر بسیار زیادی در کیفیت آموزش و در نهایت دوست داشتنی شدن مدارس خواهد داشت.

- والدین و مربیان در تأمین بهداشت روانی فرزندان ، نقش بسیار مهمی را ایفا می نمایند ، زیرا در صورت عدم تأمین بهداشت روانی در ایشان، آموزش و پرورش نه تنها دوست داشتنی نخواهد بود بلکه مختل خواهد شد .
- در دنیای مدرن ، درگیری والدین در کارهای مختلف ، زیاد است و معلمها وقت کافی برای تربیت فرزند را ندارند . ما نباید به مدت زمان دقت کنیم ، بلکه باید به کیفیت توجه شود . والدین می توانند ، در عین حضور کم در حد یکی دو ساعت ، به درستی از زمان استفاده کنند ، یعنی کیفیت ارتباط مهم است .
- به صورت جدی باید از تحقیر کودک خودداری کرد و هنگام کنجکاوی ، باید به او فرصت سوال کردن داده شود. کودک نباید به جواب های ما دست یابد تا خود به تفکر و اندیشیدن پردازد. خلاقیت کودک ، باید پرورش داده شود ، نه اینکه او به اطاعت محض ملزم باشد. کودک نباید به اطاعت کورکورانه عادت کند ؛ البته الگو برداری با دنباله روی فرق می کند . منظور از الگو برداری ، این است که کودک رفتار والدین را در مسأله ای چون نظم ، تقلید می نماید ، خود نیز به موقع کارهایش را با برنامه ریزی دقیق و منظم انجام می دهد و از نظم پدر ، الگو برداری می کند.
- تحقق خلاقیت و نوآوری در سازمانهای آموزشی جذاب ودوست داشتنی مستلزم ایجاد تغییرات و اصلاحات فراوان در ارکان سازمانها به ویژه در مدیریت مدارس می باشد: از جمله طراحی و اجرای تحقیقات میدانی ، تدوین کتابهای درسی یا تکیه بر رویکرد مشارکتی در آموزش و ایجاد فرصت های لازم برای فراگیران، پرورش اعتماد به نفس و خلاقیت و نوآوری در اولویت قرار بگیرد، نیازهای آموزشی، مدیران ، کارکنان و دانش آموزان، معلمان در زمینه خلاقیت و نوآوری شناسایی و طبقه بندی شود و دوره های آموزشی مناسب طراحی و آموزش داده شود، قوانین و مقررات انعطاف پذیر باشند و زمینه را برای ریسک کردن دانش آموزان فراهم نماید، الگوی خود ارزشیابی در مورد مدیران ، معلمان و دانش آموزان مورد تأکید قرار گیرد. محیطی مناسب برای انجام کارهای خلاق آنها فراهم کرد، باید امکانات و وسایلی در اختیار دانش آموزان قرار داد تا به کمک آنها خلاقیت های خود را ابراز نمایند. (به عنوان مثال وسایل موسیقی، نقاشی و طراحی و...)

- کارهای خلاق دانش آموزان را تشویق و ارزشگذاری کرد از ارزیابی بیش از حد آنان خودداری نمود، به عنوان بزرگسال، خود باید به انجام کارهای خلاق پرداخت و اجازه داد دانش آموزان شاهد کارهای خلاق مان باشند.

- به کارگیری فنون پرورش خلاقیت از جمله: طوفان مغزی، روش حل مسئله، استفاده از فعالیتهای استعاری، استفاده از قیاس شخصی، استفاده از قیاس مستقیم و استفاده از تعارض فشرده می تواند در جذابیت کلاس و مدرسه تاثیر فراوانی داشته باشد.

- مدارس دوست داشتنی باید به تربیت انسان مطلوب همت گمارند. در طرحی که برای تدوین ویژگی های انسان مطلوب، (محصول نظام آموزش و پرورش کشورمان) در چشم انداز بیست ساله ارائه شده است، اهداف مزبور، مجدداً با برخی کلمات و اصطلاحات جدید معین و تعریف شده اند. انسانی که در ده زمینه مهم، با سواد است (دارای دانش ها، مهارت ها، و نگرش های معینی است) به طور خلاصه و بدون توضیحات مهمی که برای هر ویژگی در طرح آمده است، آن اهداف (ده نوع سواد) به شرح زیراند: سواد سیاسی، سواد اجتماعی، سواد فرهنگی - هنری، سواد معنوی (دینی و اخلاقی)، سواد علمی، سواد میان فرهنگی (جهانی)، سواد اقتصادی - حرفه ای، سواد فناوری، سواد بهداشتی و سواد زیست محیطی برای ساختن انسانی با چنین ویژگیهای تکامل یافته ای نظام آموزش و پرورش دوست داشتنی، جذاب و کارآمدی را می طلبد که جز با یک عزم ملی فراگیر و توجه عمیق وجدی به مولفه ها و ساختارهای مختلف تاثیر گذار در آن به ویژه مولفه هایی که در این مقاله عنوان شده است، بسیار حیاتی و حائز اهمیت است.

منابع و مآخذ

- آقا بابایی، ح و دارویی، م. (۱۳۸۱)، بررسی عوامل موثر در تحقق اهداف دوره ابتدایی از دیدگاه مدیران و آموزگاران آموزش و پرورش. برخوار. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد خوارسگان.
- آذری، م. (۱۳۷۵). بررسی عوامل موثر در تربیت دینی دانش آموزان از نظر مدیران، دبیران دینی و دانش آموزان متدین دبیرستانهای شهر اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد خوارسگان.

- افشاری ب. (۱۳۸۵). بررسی میزان تحقق اهداف مصوب دوره ی ابتدایی در شهرستان خمینی شهر از دیدگاه مدیران . پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد خوارسگان.
- بروج ، م . ح و م . ت ، ندیمی . ۱۳۷۷ . آموزش و پرورش ابتدایی ، راهنمایی تحصیلی و متوسطه . تهران : انتشارات مهرداد ، چاپ چهارم .
- حسن زاده محمدی آبادی ،ع. (۱۳۸۰) بررسی و ارزیابی نقش شورا های دانش آموزی در امور متوسطه از دیدگاه مدیران و اعضای شورای دانش آموزی شهر اصفهان پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد خوارسگان.
- شعاری نژاد،ع. (۱۳۷۰). فلسفه آموزش و پرورش. تهران: انتشارات امیرکبیر، چاپ دوم.
- فصل نامه دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوارسگان (اصفهان) . (۱۳۸۱). دانش و پژوهش . سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴ .
- فصلنامه تکنولوژی آموزشی رشد. (۱۳۸۶). دفتر انتشارات کمک آموزشی.
- قربانی خ. (۱۳۸۲) بررسی چگونگی وضعیت و میزان تحقق اهداف کانون های ورزشی استان اصفهان و ارائه راهکارهایی جهت بهبود آنها در سال ۸۱-۸۲ . شورای تحقیقات آب استان اصفهان .
- کافمن رح هومن. برنامه استراتژیک در نظام آموزشی. ترجمه مشایخ و بازرگان (۱۳۷۴) تهران انتشارات - مدرسه.
- روزنامه اطلاعات ۱۳۸۷/۷/۲۳.
- کریمی ع. (۱۳۸۰). تربیت طربناک . وزارت آب. موسسه منادی تربیت چاپ: دفتر انتشارات اسلامی.
- مقیمی ، م (۱۳۸۳). سازمان و مدیریت رویکرد پژوهشی . تهران ، نشر ترمه .
- مجله رواق اندیشه. (۱۳۸۴). «پیوند معنویت با سیاست در مرام امام خمینی». خرداد ماه.
- مظاهری، حسین. (۱۳۷۱). ویژگی های معلم خوب. قم: تربیت معلم آیت الله طالقانی.

- مؤسسه در راه حق (۱۳۷۹). فرهنگ تعلیم و تربیت اسلامی. قم: دوره هشتم شماره ۹، تاریخ انتشار زمستان

- قرآن کریم، سوره الرحمن، آیه ۱، ۲، ۳، سوره بقره آیه ۳۱ تا ۳۳ .

- مجله پیوند شماره ۳۳۵ ، ۳۳۴ ، ۳۳۳ تابستان ۱۳۸۶.

- Ascher cahrol (1984). Education Redorm New yourk. N.4.

www. Nea. org / tomorrows teachers / 2003 / cover. Html

- www. Linkestan : com .

-<http://www.sanad.ir/Default.aspx?tabid=385>

<http://rie.ir/index.aspx?siteid=75&pageid=471&newsview=7900>

-<http://ghofli.khschool.ir>

-<http://edujavanrood.blogspot.com/1387/02/01/post-106>

- <http://www.intizar.org/vdcd2n0k6yt09.a2y.html>

- <http://www.sanjeshmostamar.com>